

30.11.2018

Maa- ja metsätalousministeriö

Viite: Maa- ja metsätalousministeriön lausuntopyyntö 13.11.2018 (261135, MMM023:00/2015)

Asia: Lausunto kansallisen metsästrategian 2025 päivityksestä

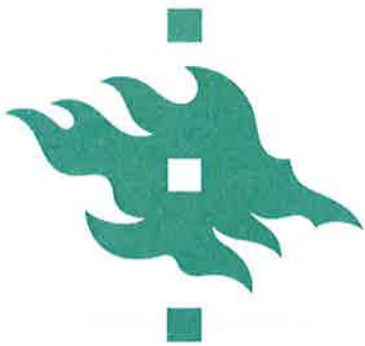
Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt Helsingin yliopiston maatalous-metsätieteelliseltä tiedekunnalta lausuntoa kansallisen metsästrategian 2025 päivityksestä. Tiedekunta lausuu ko. asiasta liitteen 1 mukaisesti.

Dekaani

Ritva Toivonen

Hallintopäällikkö

Jaana Ikävalko

30.11.2018

LAUSUNTO KANSALLISEN METSÄSTRATEGIAN 2025 PÄIVITYKSESTÄ

Professori Markus Holopainen
Professori Petri Parvinen
Yliopistonlehtori Timo Kuuluvainen
Yliopistonlehtori Mika Rekola

KIITÄMME mahdollisuudesta antaa lausunto strategiadokumenttiluonnosta koskien ja lausumme seuraavaa (huomiomme ja ehdotuksemme esitämme kronologisesti ensin sisällön yksityiskohtiin ja lopuksi yleisesti koskien koko dokumenttia):

Sivu 3 Visio ja s. 5 Taulukko 1

Visioon pohjautuen metsäpoliittisessa selonteossa on asetettu strategisiksi päämääriksi:

1. Suomi on kilpailukykyinen toimintaympäristö metsiin perustuville liiketoiminnoille.
2. Metsäala ja sen rakenteet uudistuvat ja monipuolistuvat.
3. Metsät ovat aktiivisessa, kestävässä ja monipuolisessa käytössä.

Ehdotamme, että näiden päämäärien järjestys olisi seuraava:

1. Metsät ovat aktiivisessa, kestävässä ja monipuolisessa käytössä.
2. Metsäala ja sen rakenteet uudistuvat ja monipuolistuvat.
3. Suomi on kilpailukykyinen toimintaympäristö metsiin perustuville liiketoiminnoille.

Näin päämäärissä edetään luontevasti metsiin liittyvästä toiminnasta yleiseen yhteiskunnalliseen asiakokonaisuuuteen. Uusi järjestys on myös paremmin sopusoinnussa sen kanssa mitä myöhemmin kirjoitetaan ekosysteemipalveluista. Painotamme myös, että kestävyysteoriassa ekologinen kestävyys on kaiken perusta.

S. 5 Tavoite 2.1. kohta 3

"Eri koulutusasteilta valmistuneiden määrä ja osaaminen vastaavat metsäalan rekrytointitarvetta ja osaamisvaatimuksia."

Tässä kohdassa näkökulma on turhan kapea puhuttaessa vain metsäalasta. Voidaan todeta, että metsäalan määritelmästä riippumatta alan koulutuksen saaneita tarvitaan muillakin aloilla kuin vain metsäalalla. Samoinhan myös metsäala rekrytoi monien muiden alojen osaajia. Lisäksi varsinkin yliopistoilla on tehtävä kouluttaa osaajia kansainvälisiin tehtäviin.

Ehdotamme muutettavaksi:

"Eri koulutusasteilta valmistuneiden määrä ja osaaminen vastaavat metsäalan, muiden alojen ja koko yhteiskunnan sekä kansainvälisen kysynnän asettamia rekrytointitarpeita ja osaamisvaatimuksia."

S. 14

"Puun hyvä saatavuus ja metsien käytön kestävyys turvaaminen ovat keskeisiä edellytyksiä uusien investointien toteutumisessa."

Ehdotamme täsmennystä: "Puun hyvä saatavuus ja metsien käytön ekologisen ja sosiaalisen kestävyys turvaaminen ovat keskeisiä edellytyksiä uusien investointien toteutumisessa."

s. 8. I. Osaaminen ja koulutus –hanke

Hankkeen kuvaus on pääsääntöisesti erinomainen. Tarvittavat lisäykset koskevat yrittäjyyskoulutusta ja useissa tutkimuksissa havaittuja puutealoja niin kutsutuissa yleistaidoissa. Ehdotamme lisättäväksi kuvaukseen seuraavaa:

"Nykyistä voimakkaampi panostus paikatiedon, puu- ja metsäteknologian, talousmetsien luonnonhoidon, vesiensuojelun, suometsänhoidon, metsätieverkoston, yrittäjyyden, sekä metsien muiden kuin puutuotantoon perustuvien käyttömuotojen (luontomatkailu, palvelut, luonnontuotteet) osaamiseen ja koulutukseen vähentää toiminnassa havaittuja pullonkauloja. Uudet (epämuodolliset/non-formal) tavat oppia tulee hyödyntää uusien osaamistarpeiden lisääntyessä. Kaikissa tutkinnoissa tulee nykyistä selkeämmin taata yleistaitojen oppiminen. Näitä ovat erityisesti johtaminen, kommunikointi ja vuorovaikutustaidot. Edellytykset koulutuksen työssäoppimisen lisäämiseksi paranevat etenkin PK-yrityksissä."

S. 15 Luku 2.3 Kiinan merkitys Suomen metsäviennille kasvaa

Ehdotamme otsikon muutosta:

"Kiinan ja muiden kasvavien ja kehittyvien markkinoiden merkitys Suomen metsäviennille"

Perustelut: Haluamme kiinnittää huomiota nopeasti kehittyvien markkinoiden ja kehittyneiden markkinoiden kysynnän rakenteen erilaisuuteen. Toistaiseksi vienti kehittyville kasvumarkkinoille koostuu suurimmaksi osaksi alemman jalostusasteen tuotteista, mitä ei voitane pitää Suomen metsiin perustuvan kokonaisviennin ja kaikkien kohdemarkkinoiden kannalta tavoitetilana. Kehittyneiden markkinoiden rooli on ainakin toistaiseksi keskeinen jalostusasteeltaan korkeampien ja "uusien" tuotteiden osalla. Ehdotamme edellä olevan perusteella siten lisättäväksi luvun 2.3. toiseksi kappaleeksi seuraavaa:

"Kehittyvien talouksien nopea kasvu tarjoaa kasvumahdollisuuksia erityisesti alemman jalostusasteen tuotteiden vientiin. Korkeamman jalostusasteen viennin eturintama-asema edellyttää sitä, että Suomi pystyy kilpailemaan pitkäjänteisesti ja jatkuvasti myös kehittyneillä markkinoilla. Mitä lähemmäs kehittyneiden kansantalouksien yhteiskunnan muutostarpeita palvelevaksi suomalainen metsäbiotalous asemoituu, sitä todennäköisemmin kauppakumppanit ovat myös edelleen Suomen nykyisiä kauppakumppaneita. Mikäli metsään liittyvä tulevaisuuden suomalainen teollisuus ja palveluala ovat kilpailukykyisiä, niiden on pystyttävä olemaan sitä myös lähialuillaan esimerkiksi Pohjois-Euroopassa ja uusiuduttava myös tätä silmällä pitäen. Olemassa olevat suhteet, vientitoiminta, logistiikka ja rahoitus- ja tullikysymykset ankkuroivat vientipotentiaalin suuriin vientimaihin kuten Saksaan, Iso-Britanniaan, Ruotsiin ja USAan. On selvää, että kehittyneet taloudet eettisyyden ja kestävyysnimessä arvostavat laadukasta ja läpinäkyvää arvoketjua, designia ja digitaalisten palvelujen kytkemistä fyysisiin tuotteisiin ja palveluihin. Nämä ovat areenoita, joilla Suomi haluaa pärjätä. Näin ollen näillä suurilla vientimarkkinoilla pärjäämisen tulisi olla edelleen keskeisessä roolissa menestyvän metsäbiotalon suomalaisille yrityksille ja siten myös uudistuvassa metsästrategiassa."

Sivu 18 Luku 2.7 Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen korostuvat metsäalalla

Ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen ovat erittäin tärkeitä. Monimuotoisuus ja hiilikysymys ovat myös tiukasti yhteen kietoutuneet ja siksi ehdotamme niitä käsiteltäväksi yhtenä kokonaisuutena. Ehdotamme, että metsäluonnon monimuotoisuudesta kirjoitetaan tasapainoisesti oma alaluku samaan tapaan kuin ilmastonmuutoksesta. Sivut 26, 47: Kiinnitämme huomiota siihen, että strategiassa ei nosteta esille vuonna 2008 julkaistua ensimmäistä luontotyyppien uhanalaisuusselvitystä ja sen keskeistä tulosta: noin puolet metsäisistä luontotyypeistä määriteltiin uhanalaisiksi. Tätä tieteellisesti dokumentoitua selvitystä, joka on verrannollinen vastaavaan lajistosiselvitykseen, voisi käyttää esimerkiksi metsien hoito- ja ennallistamistoimien allokoinnissa. Uusi luontotyyppien uhanalaisuusselvitys julkaistaan joulukuussa 2018.

s. 20 Kappale " Tarkka metsävaratieto ja..." loppuun ehdotamme lisättäväksi:

Nostamme esille sen, että tärkeitä metsävaratiedon lähteitä ovat myös VMI:n tuottama metsävaroihin liittyvä tieto, MML:n avoin paikkatieto sekä IL:n ja SYKE:n tarjoama ilmasto, sää- ja ympäristötieto. Nämä tiedot ovat pitkään olleet digitallisia, nyt ne alkavat olla myös avoimia, mikä lisää niiden monipuolista hyödyntämistä niin käytännössä kuin tutkimuksessa. Tulevaisuudessa keskiössä tulevat olemaan erilaisten tietoon perustu-
vien lisäarvopalveluiden kehittäminen ja hyödyntäminen käytännössä."

Luku 2.11 Suomen metsävarat, metsätalous ja monimuotoisuus

s. 22. "Ilman aktiivista metsänhoitoa pitkään jatkunut metsien kasvun lisääntyminen pysähtyy."
Tämä väite ei perustune tutkimukseen, joten ehdotamme sen poistamista tai perustelemista (lähteet mihin perustuu).

s. 26. "Esimerkiksi kuolleen puun määrä on viime aikoina kasvanut Etelä-Suomessa, mutta vähentynyt Pohjois-Suomessa."

Ehdotamme täsmentävää lisäystä: "Etelä-Suomessa muutos johtunee paljolti muutamista talvimyrskyistä."

"Osa metsälajistosta onkin sopeutunut metsätalouden aiheuttamiin muutoksiin, ja jotkut jopa hyötyneet niistä."

Sopeutumisen ehdotamme korvattavaksi termillä "tulla toimeen"

Sivu 27. Kuvasta puuttuu y-akselin koodien selostus.

s. 28 Luku 3.1.1 Metsäalan yritykset uudistuvat ja uusia yrityksiä syntyy

Huomio tässä kappaleessa koskee uusien keskisuurten kasvuyritysten tarvetta. Ehdotamme lisättäväksi toisen PK-yrityksiä koskevan kappaleen jälkeen uuden kappaleen keskisuurista yrityksistä:

"Monessa biotaloutta ja metsävaroja koskevassa liiketoiminnassa kansainvälisillä markkinoilla pärjäämiseen tarvitaan vähintään kohtalaista tuotannollista skaalaa (volyymi) ja/tai kansainvälistä palveluverkostoa. Suomessa on suhteellisesti ottaen niukasti keskisuuria, voimakkaan kasvuhakuisia yrityksiä metsäbiotalouden toimialalla. Uusyrityksperustantaan, spin-off-toimintaan ja digitalisaatioon tulee kiinnittää huomiota, ja näiden lisäksi yritys- ja yritysten rahoitusjärjestelyt, jotka edesauttavat keskisuurten kansainvälisten yritysten kasvua, ansaitsevat entistä enemmän huomiota ja lisätoimenpiteitä."

s. 36-37 Luku 3.2.1 Metsäalan osaaminen on monipuolista ja vastaa muuttuvia tarpeita

Aiemmin sivulla 16 todetaan perustellusti "Kaupungistumisen jatkuminen muuttaa myös suhdetta luontoon, jolloin ymmärrys metsien käytön merkityksestä yhteiskunnassa ja metsien kehitykseen vaikuttavista syy-seuraussuhteista voi heikentyä." Tämä seikan huomioiminen koulutuksen yhteydessä on olennaista. Lasten ja nuorten etäännyminen metsästä ja luonnosta johtaa heidän kiinnostuksensa vähenemiseen näitä aloja kohtaan. Lisäksi tutkimuksissa on todettu luonnossa tapahtuvan oppimisen parantavan monia oppimisen osa-alueita muun muassa matematiikan ja vuorovaikutustaitojen oppimista. Läheinen luontosuhde puolestaan vaikuttaa pitkällä aikavälillä sekä alan oppilaitoksiin hakeutumiseen että alan kiinnostavuuteen yleensäkin. Tähän ilmiöön voidaan vaikuttaa muun muassa tarjoamalla alan näkymiä päiväkoteihin ja kouluihin siten kuin esimerkiksi Suomen Metsäyhdistys on jo pitkään tehnyt. Ehdotamme tämän näkökohdan lisättäväksi sivulle 37 kappaleen "Yhä useampi..." loppupuolelle:

"Koulujen työelämäyhteistyötä tulisi lisätä, jotta nuoret saisivat totuudenmukaisen käsityksen bio- ja kiertotalouden tarjoamista monipuolisista opiskeluja uramahdollisuuksista ja alan rekrytointipohja säilyisi mahdollisimman laajana. Tarjoamalla opettajille malleja ja materiaaleja luonnossa tapahtuvaan oppimiseen voidaan

lisätä luonnossa tapahtuvaa opetusta varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Tällä on todettu olevan myös monia hyötyä useiden erilaisten aineiden kuten matematiikan ja luonnontiedon oppimisessa."

Luonnoksessa todetaan s. 36: "Metsäalan muutoksen nopeus, kaupungistuminen, metsänomistajien monipuolisten tavoitteiden ottaminen huomioon palveluntarjonnassa ja kehittyvät teknologiat haastavat koko toimialaa kasvavin osaamisvaatimuksin."

Edellä olevaa luetteloa haasteista tulisi täydentää metsäalan ulkopuolisilla ja kansainvälisillä seikoilla. Ehdotamme tekstimuutokseksi:

"Metsäalan ja muiden elinkeinonalojen muutoksen nopeus, kaupungistuminen ja kansainvälistyminen, metsänomistajien ja metsien muiden käyttäjien monipuolisten tavoitteiden ottaminen huomioon palveluntarjonnassa ja kehittyvät teknologiat sekä muutokset ekosysteemeissä, erityisesti ilmastonmuutos, haastavat koko metsäbiotaloutta ja siihen liittyviä toimialoja ja yrityksiä kasvavin osaamisvaatimuksin."

Maininta "Jotta toimialan osaaminen pysyy muutoksen edellyttämällä tasolla, tutkimuksen, elinkeinoelämän ja koulutussektorin yhteistyötä tulee lisätä entisestään" on erittäin perusteltu.

Koulutus, tutkimus ja käytäntö tulisi saattaa entistä paremmin yhteen monentyyppisiin ja -tasoisin toimin. Opiskelijat on otettava entistä määrätietoisemmin mukaan tutkimukseen (sekä yliopisto että tutkimuslaitokset) ja tutkimuslaitokset mukaan opetukseen. Opiskelija, joka saa omakohtaisen kosketuksen ammattitutkijoihin ja heidän tutkimukseensa jo opiskeluaikanaan esimerkiksi olemalla mukana heidän tutkimusavustajinaan oppii tutkimuksen menetelmiä ja toimintatapoja, tutkimuksen rajoituksia ja mahdollisuuksia aivan toisella tavalla kuin jos tutkimukseen tutustutaan vain lukemalla valmiita tutkimusjulkaisuja.

Samalla logiikalla toimii yhteys koulutuksen ja työelämän välillä. Työharjoittelukäytäntöjä ja muuta työelämän ja koulutuksen välistä vuorovaikutusta on vahvistettava.

Ammattikorkeakoulujen roolista puhuttaessa tulisi myös mainita yliopistot erityisesti tieteellisen huippututkimuksen tuottajina. Ehdotamme lisättäväksi uuden kappaleen:

"Ammattikorkeakoulujen rooli työelämää palvelevassa T&K-toiminnassa on vahvistunut. Ammattikorkeakoulujen merkitys korostuu erityisesti alueelliseen kehittämiseen liittyvissä T&K-tehtävissä. T&K-toiminnan tulosten tehokas ja nopea jalkauttaminen edellyttää, että yrityksillä on siihen tarvittavaa osaamista.

Yliopistojen tutkimustoiminnan osalta painopistettä on siirretty kansallisiin huippuyksiköihin, joita on tällä hetkelläkin metsätieteitä edustavissa yliopistoissamme useita. Nämä huippualat pystyvät tuottamaan kansainvälisesti korkeatasoisinta tutkimusta. Lisäksi nouseva tutkimusorganisoitumisen muoto yliopistoissa ovat monitieteiset tutkimusohjelmat esimerkkinä Helsingin yliopiston kestävyystieteen yksikkö HELSUS."

s. 36-37 todetaan " Metsäalan kasvun tukemiseksi olisi varmistettava puutuotealan osajien, metsäkoneenkuljettajien, kaivinkoneurakoitsijoiden ja puutavara-auton kuljettajien tarpeenmukainen saatavuus muun muassa alalle työllistymisen kanavia uudistamalla. Koulutuksen mitoituksessa on lisäksi otettava huomioon valmistuvien ja myös pitempään alalla toimineiden ammattilaisten siirtymiset työn sisällön ja työehtojen puolesta kilpailukykyisille muille toimialoille."

Kohdassa todetaan aivan oikein, että em. ammattilaisten työllistymisen edellytyksiä metsäalalle olisi vahvistettava. Todettu koulutuksen mitoitus ja joustavuus keinona varmistaa työvoiman saatavuus on myös tarpeen. Se edustaa kuitenkin vain toista puolta, eli tarjontaa, työn kysynnän ja tarjonnan kohtaanto-ongelmasmassa.

Myös työn ja osaamisen kysyntäpuolen haasteet, kuten toiminnan syklistyys tai tarvittavan työn luonteen nopeat ja vaikeasti etukäteen ennakoitavat muutokset, tulisi huomioida. Tähän liittyvät kehitystarpeet tulisi siten myös nostaa esiin ja niihin hakea ratkaisua. Kohdassa todetaan, että alan kilpailukyky on heikko. Yhteiskunnan resurssien käytön kannalta ei automaattisesti ole tehokkainta ratkaista kohtaanto-ongelmaa vain tarjontaa vahvistamalla, koska se tarkoittaa esimerkiksi metsäkoneenkuljettajien kohdalla kalliin koulutuksen järjestämistä ylimitoitettusti, niin että ainakin ajoittain suuri osa tämän koulutuksen saaneista siirtyy muille aloille. Talouden tehokkuuden kannalta tehokas ratkaisu vaatii siis myös kysyntäpuolen muutoksia, niin että alan oma kilpailukyky paranee pysyvästi ja samalla myös alan houkuttelevuus osajien kannalta. Ehdotamme näin ollen kohdan muutettavaksi:

"Kyseessä on työn kysynnän ja tarjonnan kohtaanto-ongelma, johon tulee hakea ratkaisua sekä tarjonnan että kysynnän muutoksien kautta. Tarjontapuolella koulutuksen mitoituksessa on otettava huomioon valmistuvien ja myös pitempään alalla toimineiden ammattilaisten siirtymiset työn sisällön ja työehtojen puolesta kilpailukykyisille muille toimialoille. Työn kysyntäpuoltakin tulee kehittää niin, että alan työpaikojen kilpailukyky muihin toimialoihin nähden vahvistuu pysyvästi ja siten kilpailukyky ja kiinnostavuus opiskelijoiden ja työntekijöiden näkökulmasta vahvistuu."

S. 42. " Myös perikuntien metsänomistuksen osuuden vähentäminen johtaisi metsänhoidon aktiivisuuden lisääntymiseen."

Tämä väitteen tueksi ei liene suoraa tutkimusnäyttöä. Ehdotamme muutosta muotoon:

"Myös perikuntien metsänomistuksen osuuden vähentäminen saattaisi johtaa metsänhoidon aktiivisuuden lisääntymiseen."

S. 46 "Kun metsien käyttö on kestävä, ihmisten mielikuva metsien käytöstä säilyy positiivisena."

Ehdotamme, että aina kun käytetään kestävyys-termiä, määritellään, tarkoitetaanko kaikkia kolmea ulottuvuutta vai vain jotain niistä.

Yleisiä huomioita

On kannatettavaa ja pidämme hyvänä sitä, että biotalouden ja metsäbiotalouden mahdollisuuksia nostetaan esille ja vahvistetaan mm. alaan liittyvien kansallisten tahtotilaprosessien kautta.

Tämän Metsästrategia-dokumentin päivitetty kuva globaaleista markkinoista korostaa monia nähdäksemme keskeisiä asioita. Toimintaympäristön katsauksessa käydään läpi muutoksia mm. Kiinassa ja todetaan lisääntyvä puubiomassan käytön tarve. Markkinoita luonnehtii kuitenkin bioraaka-ainemarkkinoita lukuun ottamatta jalostettujen tuotteiden ja jalostamistapojen nopeiden muutoksen aika, jota on parhaimmillaankin vaikea ennakoida. Emme esim. tiedä, miten puupohjaista materiaalia käytetään vaatetusteollisuudessa 2025, millaisia kehitysmaiden valtavasti lisääntyvän elintarvepakkaamisen lähitulevaisuuden valtasovellukset ovat jne. Tästä epävarmuudesta huolimatta metsästrategiassa olisi hyvä selkeästi tunnistaa ja todeta tämä tilanne ja määritellä/tunnistaa tarve ymmärtää spesifimpiä puupohjaisen materiaalin kasvavia sovellusalueita ja näiden markkinoiden kasvuun vaikuttavia tekijöitä, jotka olisivat ovat nimenomaan Suomen (metsäbiotalouden) menestyksen kannalta relevantteja.

Metsästrategia tavoittelee kansallisen näkemyksen hahmottamista menestyksen kannalta oikeista toimenpiteistä ja valmiuksien luomisesta tarttua mahdollisuuksiin, "it's about being smart": siksi strategian olisi kannatettavaa sisältää myös täsmentynyt näkemys parhaista valinnoista, mahdollisuuksista tai vähintään mahdollisuusavaruudesta taustaperusteluineen, josta suomalaisen biotalousekosysteemin kanssa tekemisissä olevat, perinteistä ja uutta, korkeaa jalostusastetta tai loppukäyttösovellusten tuottavat valmistajat (yritykset) voivat tulevaisuudessa suuresti hyötyä. Myös riskinotto kuuluu strategiaan ja riskien ja niiden hallintakeinojen identifiointi ovat myös olennaisia. Nämä mahdollisuudet ja niiden tunnistaminen ovat raaka-aineteollisuudesta eteenpäin ponnistamisen tärkeimpiä edellytyksiä, eli Suomelle elinehto ja valtava mahdollisuus.

Strategia sisältää runsaasti tietoa, joka ilmeisimmin pohjautuu tutkimukseen tai muuhun koeteltuun tietoon. Vaatimus tutkimustiedon käytöstä politiikan päätösten tuessa on ilmeinen. Näkemyksemme mukaan dokumentoitu, tutkimustiedolla perusteltu ja siten läpinäkyvä tausta on yhä olennaisempi kaikessa toiminnassa ja myös poliittisten tavoitteiden ja linjausten perustana. Tämä tuo myös vahvaa uskottavuutta ja painoarvoa mille tahansa työlle. Ehdotammekin, että vastaavissa dokumenteissa jatkossa siirrytään identifioitavien lähteiden käyttöön/näiden selkeään dokumentointiin. Suomen maine osaavana ja vastuullisena metsämaana varmasti vahvistuu tällaisten tietointensiivisten prosessien ja dokumenttien laadun jatkuvasta kehittämisestä myös tällä tavoin.